

Şəddad Cəfərovun “Döyüşdən döyüşə” adlı hekayəni tərcümə ilə oxuculara çatdırmaq istəyinin mahiyyətini başa düşmək üçün Böyük Qarabağ savaşının 33 il bundan əvvəl başlanmış xronikasını xatırlamaq kifayət edərdi. Amma hər halda bu gün də Qarabağ uğrunda ikinci böyük savaş epopeyasının başlanması göstərir ki, müharibə mövzusu Azərbaycan xalqının həyatından kənarda deyil.

Faşizm üzərində qələbənin 75 illiyi qeyd olundu. Və bu bayramı demək olar ki, dünya xalqları birlikdə qeyd etdilər. Çünki faşizm bəşəriyyət üçün təhlükə gətirmişdi. Bu təkcə cismani təhlükə deyildi. Eyni zamanda dəhşətli mənəvi təhlükə idi. Çünki faşizm öz məqsədlərinə barbarlıq yolu ilə yetməyə çalışırdı.

Şəddad Cəfərovun rus dilini kifayət qədər kamil bilməsi ən çətin psixoloji məqamları tərcümə üçün əsas verir.

Müharibə mövzusunda canlı bir hekayət kimi yazılmış “Döyüşdən döyüşə” oçerki müharibə qəhrəmanının keçdiyi odlu-alovlu döyüş yollarına işıq salır. Və Şəddad Cəfərov bu hekayəti özünə-məxsus səriştə ilə tərcümə edir. Bugünkü Azərbaycan oxucusunun yaddaşına daha bir müharibə qəhrəmanının obrazını diktə edir.

Bəs səbəb nədir ki, Şəddad Cəfərov özü kifayət qədər şəxsən tanıdığı müharibə veteranları - qəhrəmanları haqqında yazdığı - yaza bildiyi halda daha bir əsəri də rus dilinə tərcümə etməyi vacib bilir. Çünki ötmüş zamanın şahidi kimi o, yaxşı bilir. Müharibə elə bir dəhşətli bəladır ki, onun qarşısını almaqdan ötrü hər vaxt görək xalqı ruhən ayıq saxlayan. Bunun üçün insanlara tarixi təlqin etmək, öyrətmək, üstəlik müharibə adlanan bəlaya qarşı vuruşmuş olan hər hansı bir kəsin heç vaxt unudulmadığını da göstərə biləsən.

Görünür Şəddad Cəfərov “Döyüşdən döyüşə” oçerkini tərcümə edərkən elə aralıq səngisə də təzədən alovlanan Qarabağ savaşının taleyini də düşünüb.

Qarabağ savaşı... Azərbaycan xalqının tarixi taleyi... Xalq öz haqqını qaytarmalıdır. Bunun üçün tarixi varislik dərslərini xalq görək yaxşı öyrənsin. Görkəmli alim Yaşar Qarayev Birinci Qarabağ müharibəsindəki məğlubiyyətin əsas səbəbi kimi tarixi qəhrəmanlıq ənənələri ilə müasir savaş tarixi arasındakı varislik əlaqəsinin qırılmasını göstərirdi. Yeni hakimiyyətə gələn diletantlar deyirdilər ki, İkinci Cahan savaşı bizim müharibə olmayıb, onun bizə dəxli yoxdur. Beləliklə, İkinci Cahan savaşının Vətən ideali uğrunda azərbaycanlı qəhrəmanların keçdikləri igidlik yolunun da üstündən xətt çəkirdilər, özü də qara xətt. Amma Şəddad Cəfərov “Döyüşdən döyüşə” hekayəsinin qəhrəmanını tərcümə etdiyi hekayə ilə təzədən yaddaşa gətirməklə bir örnək obrazı yaradır. Sırası İsmayıl Rəsulov azərbaycanlıdır. Onun gözünü açıb böyüdüyi mühit Azərbaycan mühitidir. Kifayət qədər Vətəninə də yaxşı tanıyır. Beləliklə, o nəyin naminə vuruşduğunu və nə üçün vuruşduğunu yaxşı bilir.

Şəddad Cəfərov özü də yaxşı bilir ki, “Döyüşdən döyüşə” əsərinin qəhrəmanı Rəsulovun timsalında bu gün Qarabağ uğrunda savaşan azərbaycanlı döyüşçü üçün bir səngər dərslərinin mahiyyətini göstərə bilər. Elə bu səbəbdən də o, İsmayıl Rəsulovun döyüş yolunu birəl-birəl izləməyə qərar verir.

Oçerkin girişində tərcüməçi, yəni Şəddad Cəfərov əsərə müəllif məsuliyyəti ilə yanaşır. Sanki hadisəni və yeri görmüş kimi Azərbaycan dilinin imkanları ilə real təsəvvürü təmin edə bilir.

“Döyüşdən döyüşə” əsərinin əvvəlində oxuyuruq: “Sırası İsmayıl Rəsulov çöllüyün geniş, çapılmış yarganları arasında özü üçün dairəvi “qaranlıq yuvası” adlanan çala qazdı. Onu çəmənləyin ətirli güləşi ilə örtüdü ki, yaş torpaq havadan və qurudan diqqəti cəlb etməsin.

Rəsulov işini qurtarıb çalanın kənarında oturdu və ayaqqabılarını çıxardı - uzun yol gəldiklərindən çətin səngər qazıtısından sonra tərlənmiş ayaqlarına

barı bir az hava dəysin deyə dolaqları açmaq lazım idi.

Rəsulov ətrafa göz gəzdirdi. Sağdan və soldan o, təzə qazılmış səngərlərdə öz cəbhə dostlarını gördü. Döyüşçülər əziyyətlə tufəngləri, əl pulemyotlarını və tank əleyhinə uzunlüləli tufəngləri mağzallara quraşdırmışdılar. Onların dəbilqə və pilotqalarındakı yaşıl ot artıq öz tərəvətini itirmişdi. İsmayılın və onun yoldaşlarının ətrafında sonsuz və kimsəsiz çöllük uzanıb gedirdi.

Ancaq çölün bu sakitliyinə güclə eşidiləcək vızıltıya-bənzər səs qarışdı. Bu səs anbaan güclənir və tezliklə çöllüyü və səmanı bürüyürdü. Sanki o, yerin dərinliyindən püskürərək buludların arasındakı boşluqlara qədər gedib çatırdı”. Bu bir parçada gördüyümüz hadisələrin mənzərəsi kifayət qədər görünür. Sanki Ağdərədə, Ağdamda, Xocavənddə, Füzulidə, Cəbrayıldə, gedən döyüşlərin hər hansı bir qəhrəmanının tutduğu mövqeyi görürük. Məndə xüsusi rəğbət oyadan odur ki, tərcüməçi müəllif döyüşçünün ölüm-dirim savaşı qabağı psixoloji nə qədər dəqiqliklə verə bilər. Biz əsərin başlanğıcındaca təkcə tarixi görmürük, həm də bugünkü Qarabağ savaşını görürük. Məhz buna görə bu əsərin Azərbaycan dilinə tərcümə olunması günümüz üçün aktualdır və elə buna görə də əsərin tərcüməsini xüsusi dəyərləndiririk və elə bu səbəbdən də əsərin xronikal məmununu olduğu kimi verməkdən məmnunluq duyuruq. Çünki Şəddad Cəfərov tərcüməçi kimi yazının döyüş mövqeyini, döyüş psixologiyasını özünün səriştəsi və intellektual imkanları ilə təmin edə bilər. Daha bir parçaya diqqət edək. Sanki özümüzü “Döyüşdən döyüşə” əsərinin qəhrəmanı ilə bir yerdə hiss edirik: “Rəsulov yuxusunu qovurmuş kimi başını silkələdi və hələ qurtarmağa macal tapmamış dodaqlarını tələsik ayaqlarına sarıdı və çəkmələrini geyindi: - Başlan! İsmayıl səngərə atılan kimi avtomat

oturaraq qulaq pərdəsini az qala partladacaq dəhşətli hava bombardmanın “musiqisi”nə qulaq asırdı. Torpaq qızdırılma kimi titrəyir və parça-parça olurdu. Hava dalğasından qırıqlanan torpaq üstədən səngərə tökülür, adamın ağzına girirdi. Baş qaldırmaq qorxulu idi, lakin səngərin qara quyusunda hərəkətsiz oturmaq ondan da dəhşətli idi. Rəsulov iradəsinin qarşısı alınmaz gücü ilə özünü durmağa məcbur etdi. “Yunker” səngərlərin tuşuna çatanda qəfil aşağı şığıdı və İsmayıl, onun dostları düşüncədən, götür-qoy etmədən artan gürültünün qaraltısına uzun, fasiləsiz atəş açdılar. Bombalar lap yaxında partlayırdı. Üçüncü dövrdə bombardmançılardan biri alova qərğ olaraq aşağı düşəndə Rəsulov təhlükəni unudaraq qurşağa qədər səngərdən qalxdı və avtomatı yelləyərək başqaları ilə bərabər qışqırdı: -Ürə! Əclaf! qalib gəldik! Ancaq şığıyıcılar hələ də xəttinin üstündəki səmanı boşaltmamışdılar və qulaqdeşici fitlə hava hücumunun ilk mərmisi partladı. Sonra ikincisi, üçüncüsü, dördüncüsü... Atılmış onlarla mərmə Rəsulovun və əsgərlərin səngərləri arasında torpağı göyə sovurdu. O yenidən səngərin dibinə çökdü. Qaranlıqdan və rütubətdən, tənhalıqdan ürəyi sızladı... Rəsulovun öyrəncəli eşitmə qabiliyyəti yaxınlaşan tankların nərtisini aldı. Bu uğultu əsas işin başlanğıcından xəbər verirdi. Enlisifət, kor zirehli ölüm til-til pəncələrilə otluqda şırım aç-aça səngərlərə doğru irəliləyirdi. Düşmən tankları sürətlə, bir-birinə çoxda uzaq olmayan intervala hərəkət edirdi”. Nə qədər təbii, nə qədər canlı məqamlardır. Bu gün Azərbaycanın Qarabağ savaşı ilə bağlı reportajları yazan jurnalistlər üçün də maraqlı örnekdir. Tarix bizə nə qədər faciəvi olsa da Qarabağ savaşını ona görə qismət edib ki, biz qəhrəmanlarımızla qədərincə tanıyaq, yaxından tanıyaq. Onların kimliyini dərk edək. Yazıçı-jurnalist Şəddad Cə-

əfərovun tərkərək barmaqlarıyla möhkəm dayaq nöqtəsi axtarırdı. Yüngül şüşə cingiltisi yandırıcı butulkanı onun yadına saldı. Lap əsil vaxtı idi. Qüllə-sindəki qısa lüləli topunu sağa-sola döndərən tankın qara fiquru Rəsulovun səngərinə doğru sürünürdü”. Oçerki oxuduqca müəllifin və tərcüməçinin hissiyyatlarına valeh olmamaq mümkün deyil. Çünki bəzi məqamlar İkinci Cahan savaşında keçən 75 ildən sonra baş verən indiki müharibənin real mənzərəsini göstərir. Görünür, hər texnologiyası nə qədər dəyişsə də insan amili yenə olduğu kimi qalır. Bircə fərq orasındadır ki, insan öz fəhmi, biliyi, düşüncəsi ilə öz təsəvvürünü kifayət qədər genişləndirməli, bacarmalı və gücünü reallaşdırmaq üçün iradəsini səfərbər etməlidir.

Bəlkə də “Döyüşdən döyüşə” əsəri haqqında geniş danışmağa lüzum olmazdı, ancaq bu əsərin aşladığı mənəvi potensial, mənəvi güc əsərin qəhrəmanını yaşadır, bir o qədər də əsərin müəllifi və tərcüməçisi haqqında mənəvi minnətdarlıq duyğuları oyadır: “İsmayıl sağ əlinin barmaqları ilə butulkanı boğazından möhkəm-möhkəm sıgaraq bütün gövdəsiylə sağa və arxaya əyildi, güclü sıçrayışla onu tanka doğru tulladı: -Al-gəldi! - Al-gəldi! Tankın üstündən alov qalxdı, əvvəlcə bakları havaya sovruldu. Zirehin polad örtüyü büzüldü. Sanki, sonra tankın içindəki mərmilər partladı. İsmayıl bütün bunları gördü və ürəyi daha da qəzəblə döyündü. Seyrək duman qarışmış alatoranlıq üfüyü örtmüşdü. Döyüş meydanında boşduq və sakitlik idi. Yalnız adda-budda vurulmuş faşist tankları tüstüləndirdi. Çöl-çəmənləyin yüngül qoxusu üzərindən yanıq dəmir və otin üfunət iyi hələ çəkilməmişdi. Bu döyüşdən sonra onlarla savaş baş verdi. İsmayıl Rəsulov 77-ci Qırmızı Bayraqlı Azərbaycan atıcı diviziyasının 324-cü atıcı alayının heyətində Mozdok altında qəhrəmanlıqla döyüşdü.

VARİSLİK İSTƏYİ

tını onun qırağında qoyub yerini rahatladı. Və çantasından iki ədəd özü alıxan butulka götürüb ayaqlarının yanına qoydu. Sağ və soldakı yoldaşları da belə hərəkət etdilər: -Möhkəm ol, dost! İndicə həngamə başlayır!.. Qərbdən qızıllı rəngli buludların fonunda sürətlə böyüyən nöqtələr görünməyə başladı. Əvvəlcə onlar düzbucaqlı üçbucaq kimi ucsalarda, sonradan zəncir kimi düzildilər: -Döyüş düzülüşünə keçirlər, indi gürultu qopacaq. - Rəsulov kimsəyə müraciət etmədən öz-özünə bərkədən dedi.

18 ədəd “Yunker” üfüqdən-üfüyə səmaya kəmərkimi dolanaraq hədəfə çıxdılar və motorlarının kəsik uğultuları ətrafı bürüdü. Yaxınlaşan düşmən təyyarələrinə əvvəlcə qeyri-nizami, sonra isə daha sıx və ahəngdar şəkildə tez atan toplardan və zenit toplarından atəş açıldı. Və dərhal bombalar atılmağa başladı”. Burada döyüşçünün əzmi, iradəsini fayət qədər dolğunluğu ilə görünür. O, yeri-göyü lərzəyə gətirən gürultuların arasında yenə də özünü güclü görür. Sarılmır, dözümlüdür. Çünki arxasında Vətəni görür, Vətən isə elə bil qaladır ki, ona kim güvənirsə onun adı bu qala divarlarına yazılmış olur. elə məhz bu səbəbdən də bu inam görə əsərin qəhrəmanı yenilməzdir. Və mən düşünürəm ki, əslində Şəddad Cəfərov Rəsulovu bu gün Azərbaycan gəncinə “Döyüşdən döyüşə” əsəri ilə təzədən tanıtmaya elə bu səbəbdən israrlıdır. O istəyir ki, bu gün Azərbaycan gənci özünü Rəsulov ənənələri ilə silahlandırmış olsun.

Şəddad Cəfərovun bir ağsaqqal müdrikliyi ilə qəhrəmanlar və qəhrəmanlıqlar arasında varislik yaratmaq istəyi məhz onun vətən duyğuları ilə tənzimlənir. Biz “Döyüşdən döyüşə” hekayətinin davamında oxuyuruq: “Rəsulov təpənmədi, başını qaldırmadan səngərində

fərov məhz bu məqamı dəqiq tutduğu üçün İsmayıl Rəsulovun həyatına müraciət edir. Çox ola bilər ki, bu oçerki oxuyan hər hansı bir komandir erməni faşistlərinə qarşı cərpışmada “Döyüşdən döyüşə” əsərinin qəhrəmanı İsmayıl Rəsulovun şücaətli döyüş təcrübəsindən bəhrələnsin. Çünki əsərdə Rəsulovun gücü, qüdrəti bütün canlılığı ilə görünür.

Şəddad Cəfərov yaxşı bilir ki, bu günün müharibəsi İkinci Cahan savaşının müharibəsi deyil. Bu xüsusi texnikanın və texnologiyaların müharibəsidir. Ancaq insan iradəsi, insan gücü yenə əsas olaraq qalır. Və biz “Döyüşdən döyüşə” əsərinin qəhrəmanına müraciət edən Şəddad Cəfərova xüsusi minnətdarlıqla “Döyüşdən döyüşə” tərcümə əsərinin qəhrəmanından bəhs edən mətnin davamını oxuya bilirik: “Tank əleyhinə mərmilərin onların ətrafında partlaması ilə torpaq göyə sovruldu. Artıq vurulmuş bir neçə faşist maşını yerində qaldı. Bəziləri tüstüsü burula-burula qalxan pırtılaşmış saçlı alovla yanırdı. Rəsulov ikinci xəttə gələn tankların üstündə faşist avtomatçıları fiqurlarını gördü. Onlar əylənərək, sanki zirehin içində gizlənmək istəyirmişlər kimi oturmışdılar. Tankların arxasınca da qaça-qaça atəş açan faşistlər gəlirdilər. Rəsulovun və digər döyüşçülərin əlləri qeyri-iradi avtomatları uzandı. Hədəfləri diqqətlə müşahidə edən gözlər nişangahların qara arpacıqlarını onlara sarı yönəltdi. Qısa avtomatik atəşdən yaranan təpələr İsmayılın çiyini sərbəlləyirdi. Rəsulov daha geniş dairədə güllələr yandırmaya başladı. Onun bütün hərəkətləri lazımi cəldlik və dəqiqliklə yerinə yetirilirdi hədsiz gərginlik zamanı qarşısı alınmaz təhlükə qarşısında insan iradəsinin malik olduğu soyuqqanlılıq məqamı yetişdi. Rəsulov gah bu, gah da digər ayağının üstünə

Melitopol altında 1443-cü il dekabr ayının 22-də baş verən qanlı döyüşdə o, ağır yaralandı və 1944-cü ilin may ayında hospitalda müalicə aldı. Sonra isə yenidən 8-ci qvardiya ordusu 47-ci qvardiya atıcı diviziyası 140-cı qvardiya atıcı alayına göndərilərək döyüşlərə atıldı. Qərbi Ukrayna, Belarusiya, Polşanın azad edilməsində iştirak etdi. Əsgər, çavuş sonra isə qvardiya leytenantı rütbəsində avtomatçılar təyinatının komandiri oldu...Yenidən amansız döyüşlər... göz qamaşdırıcı raketlər paraşutlardan asılaraq səmaya səpələnmişdi. Sağdan və qabaqdan avtomat atəşləri səpələndi. Mına partlayışlarından göyə torpaq püskürürdü. Rəsulov çirkləyən şinlərdə qarşıda qaçan fiqurları gördü. Onlar əks hücum keçən faşistlər idilər. Bizim tərəfdən avtomat və tufənglərdən açılan atəşlər hərəkət edən qovğuna qarşı çox zəif idi. Elə buradaca Rəsulovun təyinatından iki “Maksim” əlbir şəkildə atəşin dəf olunmasına qoşuldu. Sanki metal şırnağı tuşlayıcıların əlindən uzandı və onları səliqəylə silib-süpürdü, torpağa qarışdırdı”. Şəddad Cəfərovun indiki haqq savaşında olduğumuz zamanda bu əsərə müraciət etməsi onun həqiqi və təndəşlik mövqeyindən xəbər verir: Aleksandr Qritçenkonun “Döyüşdən döyüşə” əsəri rus millətindən olan müəllifin azərbaycanlı qəhrəmana olan münasibətinin təzahürüdür. Şəddad Cəfərovun timsalında biz bu əsərin - “Döyüşdən döyüşə” əsərinin tərcüməsi ilə böyük Rusiyaya tarixi xidmətlərimizi də yada salmış oluruq.

Təkcə bu əsərin tərcüməsi göstərir ki, Şəddad Cəfərov bu gün də fəal həyat mövqeyindədir. Və Azərbaycan döyüşçüləri ilə birgə Qarabağ uğrunda milli savaşıdır.

(Davamı var)